

Indrė VITKUVIENĖ
Aušra VASILIAUSKAITĖ

Vytauto Didžiojo universitetas

Esminės migrantų sielovados ypatybės ir jų įgyvendinimo būdai lietuvių išėivių katalikų sielovadoje 1945–1984 metais

Straipsnyje pateikiamos migrantų sielovados ištakos ir lietuvių išėivių sielovados kontekstas tyrinėjant esminius, gaires migrantų sielovadai teikiančius Katalikų Bažnyčios dokumentus ir 1945–1984 m. išėivių katalikų leidinius bei istorikų ir teologų pateikiamas to laikotarpio lietuvių išėivių katalikų tyrimų išvadas, kurių pagalba būtų galima išskirti pagrindines migrantų sielovados ypatybes ir jų įgyvendinimo būdus lietuvių išėivių katalikų sielovadoje. Ši tema visiškai nauja, niekada netyrinėta.

The article investigates and presents the origins of migrants pastoral care, as well as pastoral care in the context of Lithuanian Catholic migrants, the essential sources of Catholic Church documents, including those publications issued by the Catholic emigrants in 1945–1984, also obtained results from the materials investigated by historians and theologians which helped the differentiation and use of the most effective ways for their implementation in pastoral care for Lithuanian Catholic emigrants. It must be noted that this kind of issue has never been tackled yet.

Įvadas

Temos aktualumas. Kasmėt didėjantis žmonių mobilumas reikalauja naujų prieigų ir būdų tiriant ir vykđant pastoraciją. Vienas šiandienos laiko ženklų – migrantų krizė – kelia naujus iššūkius sielovadininkams, kurie turi darbuotis daugiakultūrinėje plotmėje. Mūsų visuomenė pirmą kartą susidūrė su tokiu keliaujančių žmonių antplūdžiu po Antrojo pasaulinio karo, kai religinių ir žmogaus teisių pažeidimų paliesti asmenys bėgo už geležinės užkardos. Viena iš gausiausiai migravusių buvo lietuvių tauta. Nuo 1945 metų Vakarų Europoje lietuviai būrėsi į bendruomenes, o JAV, Kanadoje ir Australijoje jungėsi į jau veikusias lietuvių bendruomenes. Europoje Šv. Sostas savo rūpestį migrantais išreiškė įkurdamas popiežiaus misijos tautines delegatūras, kurios vėliau (ir Lietuvos atveju) peraugo į sielovadines struktūras su atskiru ganytoju, paskiru atveju – vyskupu – lietuviams

išeiviams Vakarų Europoje. Kituose žemynuose sėkmingai veikė lietuvių katalikų Kunigų Vienybė, kuri rūpinosi išeivių sielovada. Iki Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo vienu ar kitu būdu veikusios šios sielovadinės institucijos prisidėjo ne tik prie religinio tapatumo išsaugojimo išeivijoje, tačiau kūrė pagrindą ant kurio vėliau buvo statoma Nepriklausomos Lietuvos pastoracijos struktūra. Tačiau lietuvių katalikų išeivių sielovados iširtumo trūkumas suteikia nepilną lietuviškos pastoracijos suvokimą ir apriboja galimybes tolimesniam sielovados plėtojimui dirbujantis daugiakultūrinėje aplinkoje.

Temos iširtumas. Lietuvos išeivijos tyrėjai niekada nuošalėje nepalieka ir religinių bendruomenių tyrimų, kadangi religinio tapatumo svarba XIX ir XX a. išeivijos bendruomenėse buvo didelė. Tyrėjai savo darbuose pateikia įvairių išeivijoje veikusių vienuolių ar religinių bendruomenių tyrimus iš istorinės ar sociologinės perspektyvos bei akcentuoja daugiau tautinio ar kultūrinio tapatumo paieškas¹.

Žvelgiant bendru žvilgsniu, migrantų sielovados bruožai Lietuvos teologų ar kitų sričių specialistų beveik netyrinėti. Galima rasti keletą pavienių darbų apie išeivijoje besisteigiančių religinių bendruomenių ar vienuolių veiklos bruožus². Tarptautiniuose šaltiniuose galima aptikti nemažai teologų darbų ir tyrimų apie migrantų sielovadą ir jos apraiškas konkrečiose tautose ar žemynuose. Vienas iš žymiausių yra F. Baggio sudarytas Bažnyčios dokumentų, skirtų migrantų sielovadai, rinkinys³, sociologinis-pastoracinis žodynas apie migraciją⁴, taip pat yra nemažai darbų, tyrinėjiančių gausių emigracijos bangų istorinę bei pastoracinę plotmę⁵. Nemažą indėlį į migrantų sielovados tyrinėjimus yra įdėjusi Popiežiškiosios kelevių ir migrantų sielovados taryba savo leidžiamu moksliniu žurnalu „People on the Move“, kuriame pateikiami naujausi šios teologijos srities tyrimai, tačiau lietuvių išeivių sielovadai tyrinėti nebuvo nei Lietuvos nei užsienio teologijos ar istorijos specialistų.

Problema. Moksliniu požiūriu lietuvių išeivių katalikų sielovados bruožai 1945–1984 metais yra netyrinėti ir nesisteminti. Nėra įvertinta ir ar migrantų sielovada atitiko Romos Katalikų Bažnyčios Magisteriumo jai keliamus reikalavimus ir nurodymus.

Hipotezė. Lietuvių išeivių sielovada, vykdyta „laisvajame pasaulyje“, palaikė ryšius su Šv. Sostu, o tai leido jiems vykdyti išeivių sielovadą pagal Katalikų Bažnyčios numatytas gaires ir keliamus uždavinius.

Objektas. Esminės išeivių sielovados ypatybės ir jų įgyvendinimo būdai.

Tikslas. Atskleisti esminių emigrantų sielovados aspektų įgyvendinimą lietuvių išeivių katalikų sielovadoje nuo 1945 iki 1984 metų.

Uždaviniai:

1. išskirti esminius Katalikų Bažnyčios migrantų sielovados aspektus, keltus iki 1984 metų;
2. aprašyti svarbiausius lietuvių išeivių katalikų sielovados bruožus, vyravusius 1945–1984 metais.

Šaltiniai. Šio tyrimo chronologinių ribų pradžia yra susijusi su lietuvių išeivių antrosios emigracijos bangos, vadinamos karo pabėgėlių arba „dipukų“, pradžia. Tyrimo chronologinių ribų pabaiga – 1984 metai – žymi Šv. Sosto paskirto vyskupo Pauliaus Antano Baltakio OFM tarnystės pradžią keliant prielaidą, jog migrantų sielovada išeivių vyskupo

tarnystės laikotarpiu (1984–2003 m.) pasižymėjo kitais bruožais. Pirmame skyriuje yra pateikiamos migrantų sielovados ištakos remiantis šv. Raštu ir migracijos teologijos specialistų darbais⁶, taip pat tyrinėjami esminiai Katalikų Bažnyčios dokumentai, kurie teikia nuorodas migrantų sielovadai – Apaštalinė konstitucija *Exsul Familia Nazarethana*, instrukcija *De Pastoralis Migratorum Cura* ir visuotinio Vatikano II Susirinkimo dokumentai. Kadangi darbas yra istorinis-tiriamasis, plačiau tyrinėjamas tik popiežių Pauliaus VI ir Jono Pauliaus II mokymas apie migrantų sielovadą atsisakant vėlesnių popiežių ištartų bei po 1984 metų išleistų Bažnyčios dokumentų ir nurodymų tyrimo. Antroje darbo dalyje yra pateikiamas lietuvių išseivių sielovados kontekstas, todėl remiamasi to laikotarpio išseivių katalikų leidiniais bei istorikų ir teologų pateikiamų to laikotarpio lietuvių išseivių katalikų tyrimų išvadomis⁷.

Metodai. Darbe yra naudojami teorinio tyrimo metodai: struktūrinės analizės metodas (struktūrinės analizės principu atkleidžiami išseivių sielovados samprata ir kriterijai), aspektinės analizės metodas (pasirinktas aspektas – Katalikų Bažnyčios mokymo perspektyva, kurioje pateikiami išseivių sielovados kriterijai), operacionalizacija (šio metodo būdu iš migrantų sielovados bruožų išskiriami konkretūs komponentai, kurių lentelė yra esminė migrantų sielovados kriterijų lentelė), lyginamoji analizė (remiantis šiuo metodu išskirtais lietuvių išseivių sielovados bruožais yra palyginamas šių atitikimas migrantų sielovados kriterijams) ir apibendrinimas.

Esminiai emigrantų sielovados kriterijai

Esminių migrantų sielovados kriterijų atskleidimas reikalauja ne tik išryškinti paties termino *migrantų sielovada* apibrėžtį, bet ir pateikti trumpą migrantų sielovados ištakų aprašymą.

Termino „migrantų sielovada“ apibrėžtis. Pats terminas *emigracija* suprantamas kaip „(lot. *emigratio* – išsikėlimas) žmonių persikėlimas iš tėvynės į kitas šalis, arba išseivija, kurioje nors šalyje gyvenančių emigrantų visuma“⁸. Emigracija dažniausiai skirstoma pagal išsikėlimo gyventi kitur priežastis ir gali būti ekonominė, politinė, religinė, sezoninė arba nuolatinė, priverstinė, savarankiška⁹. Lietuvoje terminai *išseiviai*, *emigrantai*, *egziliai*, *migrantai*, *pabėgėliai*, *tremtiniai* turi tą patį reikšmės atspalvį ir yra vartojami sinonimiškai¹⁰. Remiantis supratimu, kad atvykstančiai šaliai asmuo yra imigrantas, o išvykstančiai – emigrantas, autoriai, mėgindami išryškinti KB mokymą ir sielovadines gaires šioms asmenų grupėms, vartoja sąvoką *migrantas*. Remiantis KB mokymu, *sielovada* yra „rūpestio sielomis tradicija, kuri pirmiausia suprantama kaip religinio lyderio veikla pasitelkiant šaltinius, išmintį, žinias ir religinės bendruomenės autoritetą, padedanti žmogui įveikti tam tikrus sunkumus, palydėjimas“¹¹. Tačiau savaime *sielovada* neturi vieno tikslaus apibrėžimo ir gairių, kadangi politinės, istorinės, kultūrinės ir vertybinės aplinkybės daro jai reikšmingą įtaką tam tikroje vietoje ir tam tikru laiku¹². Būtent Bažnyčia, save suprasdama kaip vienybę įvairovėje, sutelkia savo rūpestį ir į migruojančius asmenis. Sujungiant šiuos atskirus terminus, migrantų sielovadą visų pirma reikėtų suprasti kaip rūpestį

migrantų sielų „vedimu“. Migrantai kaip visuomenės dalis yra atskira bendruomenė, nes išgyvena tik jiems būdingą psichologinę ir socialinę įtampą, susiduria su kitais dvasiniais sunkumais, kuriems neretai turi įtakos gyvenimas svetur, šeimų atskirtis ir kitos migracijos fenomenai būdingos aplinkybės, todėl reikalinga būtent šiai bendruomenės daliai pritaikyta sielovada¹³. Migrantų sielovada yra migrantų ir keliaujančių žmonių pastoracijos dalis, kai pastaroji yra viename lygmenyje su jau įprastomis sielovados kryptimis¹⁴, kurioms būdingi specifiniai metodai ir rūpestis¹⁵. Kadangi žmonių mobilumas yra vienas iš neatsiejamų XXI a. Bažnyčios bruožų, Bažnyčios Tėvai ragina išsaugoti ypatingą rūpestį migrantais kaip kitoms parapijinės pastoracijos sritims nepriklausančiais sielovados subjektais, jiems skirtą pastoraciją pavedant ne tik dvasininkams, bet ir pasauliečiams, kurie užsidegtų broliškos artimo meilės darbais.

Migrantų sielovados ištakos Apreiškime. Visa Senojo Testamento išganymo istorija yra pažymėta migravimo patirtimi: išrinktosios tautos trėmimai, egzodas, iškėlimas ir sugrįžimai – migruojančių žmonių provaizdžiai yra neatsiejami nuo Biblijos teksto¹⁶. Po visų trėmimų žydų bendruomenė buvo išsibarsčiusi mažomis bendruomenėmis po visą Viduržemio jūros teritoriją – patyrė diasporos patirtį¹⁷. Senojo Testamento teologija atskleidžia, kad izraelitams žemė suprantama ne kaip prigimtinė teisė, o kaip Dievo dovana, kuri yra dovanota visiems besąlygiškai. Naujajame Testamente sutinkame Kristų kaip „migrantą“. Gimęs edžiose ir bėgęs į Egiptą, kur buvo „ateivis“, Kristus perima ir savo gyvenime pakartoja pamatinę savo tautos patirtį (palyginti Mt 2, 13). Kristus buvo klajoklis, o jo mokymai retai skambėdavo sinagogose, dažniau kelyje, ant kalno, ant kranto, jis skelbdavo Dievo Karalystę kaip piligrimas, nuo miesto iki miesto, Judėjoje, Galilėjoje, Samarijoje ir už jų ribų¹⁸. *Donald Senior* išskyrė tris svarbias krikščionio laikysenas, kurios savyje talpina Naujojo Testamento teologiją migracijos atžvilgiu: solidarumą vargšams ir engiamiems, tikrosios tėvynės ilgesį bei svetingumą „ateiviui“, kurios plačiau aptariamos I. Vitkuvienės magistro darbe¹⁹.

Ankstyvoji migrantų sielovados raida. 1952 m. rugpjūčio 1 d. popiežius Pijus XII paskelbė apaštališkąją konstituciją *Exsul Familia Nazarethana*, laikomą Bažnyčios minties apie migraciją *magna charta*, tačiau iki jos atsiradimo jau nuo pirmųjų krikščionių bendruomenių galima aptikti sielovadinių apraiškų, kurios yra prilyginamos ankstyvajai migrantų sielovados raidai. Remiantis apaštalinės konstitucijos *Exsul Familia Nazarethana* pateikiama migrantų sielovados apybraiža ir I. Vitkuvienės magistrinio darbo dalies, skirtos išskirti migrantų sielovados bruožus, tyrimu²⁰ galima išskirti esminius migrantų sielovados raidos etapus: a) pirmaisiais amžiais migrantų sielovada buvo būdingas evangelizacinis-misijinis aspektas – didėjant evangelizacinėms misijoms Europoje, o vėliau ir kituose žemynuose, misionieriai skelbė Gerąją naujieną nekrikščionių kraštuose, kuriems kaip gyvenantiems svetur (t. y. galima sakyti migracijoje) buvo reikalingas dvasinis augimas; b) vykdoma nuolatinė tikinčiųjų pastoracija – migrantų bendruomenių ir vis naujai imigruojančių kitų tautų piliečių atsivertimo svarba ir integracija į tikinčiųjų bendruomenę, kuriai reikalingas nuolatinis augimas; c) plėtojamas svetingumas, rūpestis keliaujančiais – besikuriančios naujos vienuolijos rūpinosi keliaujančiais tikinčiaisiais, Kryžiaus žygių kariais, piligrimais; d) liturgijos pritaikymas bendruomenėms – didėjant

krikščionių bendruomenėms ir apjungiant vis daugiau tautų, Laterano susirinkimo metu buvo iškeltas siekis pritaikyti liturgiją žmonių papročiams ir kalbai. Be to, apaštalinėje konstitucijoje *Exsul Familia Nazarethana* išdėstomi migrantų sielovados pagrindai, kurių tolimesnis plėtojimas Bažnyčios Magisteriume suformavo esminius migrantų sielovados bruožus. Konstitucijos atsiradimo priežastimis buvo nepakankamas Bažnyčios visuotinis aktyvumas migrantų pastoracijoje bei žmonių savanoriškos arba priverstinės migracijos padidėjimas po XX a. didžiųjų revoliucijų ir pasaulinių karų²¹, todėl šis Katalikų Bažnyčios sielovadinis žingsnis tam laikmečiui buvo itin svarbus.

Kitame dokumente Vyskupų kongregacijos instrukcijoje taip pat yra išryškunami svarbiausi **migrantų sielovados principai**: 1) migracijos fenomenas apima tris plotmes: visuomenės, šeimos, asmens²²; 2) migrantas yra asmuo, kūno ir sielos vienovė ir lygiai taip kaip kiti yra svarbus Bažnyčiai²³; 3) migracija yra laisvo pasirinkimo ir žmonėms suteiktų teisių rezultatas²⁴; 4) migrantų sielovada turi padėti jiems integruotis į visuomenę laikantis teisingo supratimo apie šiuos žmones ir siekiant patenkinti jų dvasinius poreikius²⁵; 5) organizuojant pastoracinį darbą su migrantais svarbu pritaikyti sielovados būdus ir formas prie konkrečių aplinkybių – nėra visuotinių normatyvų²⁶; 6) Bažnyčia turi iš anksto rūpintis migrantų priėmimu ir sielovada parenkant migrantų bendruomenei tinkamą ganytoją²⁷.

Šie esminiai principai suformuoja septynis **migrantų sielovados bruožus**, kurie vyravo 1952–1984 metų laikotarpiu²⁸:

1. Ypatingas dėmesys skiriamas **migrantų sielovados įstruktūrizavimui**, kuris plačiai aprašomas apaštališkoje konstitucijoje *Exsul Familia*, organizavimo schemas sukūrimui joje apibrėžiant kiekvieno elemento vaidmenį bei skiriant ypatingą svarbą vietos Ordinaro įtakai migrantų sielovadoje. Dekrete dėl vyskupų pastoracinių pareigų Bažnyčioje yra raginama **plėtoti tinkamus pastoracinius metodus**, kurie padėtų puoselėti šių žmonių dvasinį gyvenimą²⁹.
2. Migrantų **sielovados organizavimas išskirtinai patikėtas dvasininkijai, pasauliečiams ir pašvęstojo gyvenimo atstovams**.
 - a) Dvasininkų įsitraukimas buvo būdingas iki 1965 metų neįtraukiant pasauliečių į sielovadinį darbą, tačiau toks sielovados organizavimas gali būti sudaromas remiantis tuo metu vyravusio sielovadinio modelio „ganytojas-avidė“ pavyzdžiu.
 - b) Nuo 1965 metų (Vatikano II Susirinkimo) pasklido raginimas apaštalausti ir pasauliečius tokiu būdu migrantų sielovadai suteikiant naują postūmį: nuo susirinkimų nutarimų paskelbimo sielovada yra ne tik dvasininkų pastoracinis darbas, į jį įtraukiami ir pasauliečiai³⁰. Svarbus pasauliečių vaidmuo migrantų sielovadoje atskleidimu šiais jiems patikėtais uždaviniais³¹: 1) broliškumo ir bendrystės atskleidimu Katalikų Bažnyčioje priimant migrantus kaip savo brolius ir seses Kristuje; 2) padedant misionieriams ar kapelionams migrantų sielovadoje tampant jų asistentais; 3) užmezgus artimus santykius pakviečiant migrantus į vietos katalikų bendruomenę; 4) aktyviai dalyvaujant liturgijoje, ypatingai Žodžio liturgiją perteikiant migrantams suprantama kalba; 5) liudijant tikėjimą gyvenimu; 6) dirbantiems viešose įstaigose rūpinantis migrantų poreikiais visuomenės lygmenyje; 7) kuriant

pasauliečių katalikiškas organizacijas, kurių tikslas būtų pagerinti rūpestį migrantų dvasiniais ir socialiniais poreikiais.

- c) Nuo 1969 metų Bažnyčia kviečia prisijungti ir pašvęstojo gyvenimo narius, kurie atlikdami apaštališkus darbus (arba apaštalinę misiją) įvairiose pasaulio vietose turi prisijungti prie migrantų dvasinio poreikio užtikrinimo³².
3. Itin svarbus **kunigo** (misionieriaus ar kapeliono) **organizuojamas pastoracinis darbas migrantų kolonijoje**, todėl šioje konstitucijoje yra numatoma daugelis aspektų kaip pagerinti šias sąlygas: koordinuoti kunigų inkardinavimą į diecezinę vyskupiją, organizuoti kunigų rekolekcijas, rengti kunigų darbui su migrantais³³.
 4. Esminis migrantų sielovados bruožas – **nuolatinė tikinčiųjų pastoracija ir galimybių šiai pastoracijai sudarymas**, kuris reiškiasi rūpesčiu įvairių tautų migrantų bendruomenėmis, tautinių parapijų steigimu, kunigų skyrimu šioms tautinėms parapijoms asistuoti.
 5. **Migranto kaip asmens orumas**. Pastoracinėje konstitucijoje apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje *Gaudium et Spes* raginama, ypatingai krikščionis, atkreipti dėmesį į migracijos reiškinį bei išsąmoninti emigracijos poveikį gyvenimui³⁴. Susirinkimo tėvai, pristatydami asmens orumą, iškelia ir migranto kaip asmens orumą ir jo gerbimo svarbą bei patvirtinta teisę emigruoti³⁵. Enciklikoje apie žmogaus darbą *Laborem Excercens* popiežius Jonas Paulius II ragina daryti viską, kad emigracija kaip blogis materialine prasme nepadarytų žymesnių nuostolių moraline prasme, kad, kiek galima, jis net atneštų gerį asmeniniam, šeimyniniam ir socialiniam emigranto gyvenimui tiek krašte, į kurį atvyksta, tiek krašte, iš kurio išvyksta³⁶. Savo žinioje popiežius pabrėžia, kad migranto (kaip biblinio „ateivio“ įvaizdžio) priėmimas būdingas pačiai Bažnyčios prigimčiai ir liudija jos ištikimybę Evangelijai³⁷.
 6. Kitas svarbus elementas yra **kasmetinės migrantų dienos minėjimas**. Minėjimu atkreipiamas dėmesys į migrantų sielovados svarbą ir išgyvenamoje bendrystėje su kitais migrantais sustiprinamas jų tikėjimas.
 7. **Gimtosios kalbos svarba**. Popiežius Paulius VI savo *motu proprio*³⁸ pabrėžia, kad migrantų sielovadoje ypatingai aktualu pažinti migrantų bendruomenės kultūrą, dvasinius poreikius ir tradicijas. Popiežius išskyrė, kad ypatingą svarbą šioje sielovadoje turi migrantų gimtoji kalba, nes būtent per kalbą yra išreiškiamas tikėjimas.

Remiantis šiais bruožais galima išskirti apibendrinančias ypatybes, kurios sudaro **esminių migrantų sielovados kriterijų** lentelę (žr. 1 lentelę):

1 lentelė. Migrantų sielovados kriterijai iki 1984 metų

Ypatybės	Jas išpildantys aspektai
Migrantų sielovados struktūrizavimas	<p>a) Bažnyčia turi iš anksto rūpintis migrantų priėmimu ir sielovada migrantų bendruomenei parenkant tinkamą ganytoją;</p> <p>b) organizavimo schemos sukūrimas apibrėžiant kiekvieno elemento vaidmenį;</p> <p>c) ypatingos svarbos skyrimas vietos Ordinaro įtakai migrantų sielovadoje;</p> <p>d) pastoracinio modelio, skirto migrantų sielovadai, kūrimas ar / ir plėtojimas.</p>

Migrantų sielovados organizavimas:	<i>Svarbus individualus pastoracinis kunigo (kapeliono) darbas migrantų bendruomenėje ar misijoje. Tam pasiekti būtina:</i> a) koordinuoti kunigų inkardinavimą į diecezinę vyskupiją; b) organizuoti kunigų rekolekcijas; c) rengti kunigus darbui su migrantais.
1) dvasininkai	
2) pasauliečiai	a) broliškumo ir bendrystės atskleidimas Katalikų Bažnyčioje priimant migrantus kaip savo brolius ir seses Kristuje, užmezgant artimus santykius pakviesti migrantus į vietos katalikų bendruomenę; b) tapti migrantų misionierių ar kapelionių asistentais šiame sielovadiniam darbe; c) aktyviai dalyvauti liturgijoje, ypatingai Žodžio liturgiją perteikiant migrantams suprantama kalba; d) liudyti tikėjimą gyvenimu; e) dirbantiems viešose įstaigose rūpintis migrantų poreikiais visuo-menės lygmenyje; f) kurti pasauliečių katalikiškas organizacijas, kurių tikslas būtų pagerinti rūpestį migrantų dvasiniais ir socialiniais poreikiais.
3) pašvęstojo gyvenimo bendruomenių nariai	<i>Įsitraukti į migrantų sielovadinį darbą misijų ir kasdienės pastoracijos būdu patarnaujant migrantų bendruomenėms.</i>
Nuolatinė tikinčiųjų migrantų pastoracija	a) pastoracinis rūpestis įvairių tautų migrantų bendruomenėms; b) tautinių parapijų steigimas; c) kunigų skyrimas šioms tautinėms parapijoms asistuoti; d) gimtosios kalbos integravimas į sielovadą, liturgiją.
Migrantų dienos minėjimas	a) atkreipti dėmesį į migrantų sielovados svarbą; b) sustiprinant migrantų tikėjimą išgyvenamoje bendrystėje su kitais migrantais.
Migrantų sielovados visuotinumą nebuvimas	<i>Organizuojant pastoracinį darbą su migrantais svarbu pritaikyti sielovados būdus ir formas prie konkrečių aplinkybių.</i>

Migrantų sielovados ypatybių įgyvendinimo būdai užsienio lietuvių sielovadoje 1945–1984 metais

Išskyrus penkis esminius migrantų sielovados aspektus galima išryškinti ir jų įgyvendinimo būdus lietuvių išėivių katalikų sielovadoje 1945–1984 metais.

1. Migrantų sielovados visuotinumą nebuvimas. 1945–1984 metais užsienio lietuvių sielovadai visuotiniai kriterijai nebuvo taikomi dėl skirtingų kontekstų ir skirtingų istorinių emigracijos patirčių. Pavyzdžiui, lietuviai emigrantai Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Kanadoje visais laikais savo tapatumą suprato per tautiškumą ir katalikiškumą, ypatingai religija (šiuo atveju katalikybė) ir jos praktikavimas buvo neatsiejamos jų bendruomenės dalys, kadangi nebuvo skirties tarp lietuvio ir kataliko. Viena iš tautiškumo palaikymo formų *grynorių* laikotarpiu buvo etninių parapijų kūrimas, kurios atsiradavo pačių žmonių iniciatyva³⁹. Šiaurės Amerikoje buvo įkurta daugiau nei šimtas lietuviškų parapijų, kuriose vyko ne vien religinė, bet ir tautinė veikla, į kurią jungėsi ir dauguma naujai atvykusių karo pabėgėlių⁴⁰. Tačiau tai būdinga tik Šiaurės Amerikos žemynui, kadangi Australijoje buvo neleidžiama steigti nei tautinių, nei teritorinių

parapijų, kokias turi JAV ar Kanados lietuviai katalikai, todėl lietuviams Australijoje teko „kampininkauti“ australiškose parapijose⁴¹. Vakarų Europos lietuvių išeivių vyskupas Antanas Deksnys sielovadą Europoje įvardija kaip misijinę teigdamas, jog: „Europoje mes turime tik vieną tikrą lietuvišką parapiją – Londono parapiją, o visos kitos vietovės, kur gyvena lietuviai, teturi tik misijas – vyskupo leidimu gauna kokioje nors vietinėje parapijos bažnyčioje laikyti pamaldas kartą per mėnesį ar dvi savaites“⁴². Pietų Amerikos žemyne daugumoje vietų veikė lietuvių pašvęstojo gyvenimo atstovų aptarnaujamos misijos ar parapijos.

2. Migrančių sielovados struktūrizavimas. Ryškiais visuotinumą kriterijais pasižymėjo Vakarų Europos lietuvių išeivių katalikų sielovada, kuri buvo kaip atskiras sielovadinis vienetas su apibrėžta pastoracine migrantų sielovados struktūra. Ši struktūra išaugo iš popiežiaus Pijaus XII po Antrojo pasaulinio karo paskirtos *Popiežiaus Misijos Tautinės Delegatūros* (toliau – Delegatūra), kuri buvo skirta rūpintis tremtinių dvasiniais reikalais⁴³. Delegatūra turėjo savo delegatus ir jiems pavedė visų jų tautiečių *clericorum et fidelium* religinį ir moralinį aprūpinimą *adsistentiam religiosam et moralem*. Kadangi tuo metu užsienio lietuviai (kaip ir visi kiti) savo tarpe vyskupų neturėjo, parinktas delegatas nebuvo vyskupas, tačiau suteiktos teisės buvo vyskupiškos, t. y. jis galėjo teikti Sutvirtinimo sakramentą, klausyti išpažinčių visoje Vokietijoje ir Austrijoje, dispensuoti savo tautiečius nuo kliudomųjų ir ardomųjų moterystės kliūčių, teikti popiežišką palaiminimą, lankant stovyklas teikti atlaidus, atleisti nuo privatinį įžadų ir t. t. Tuo būdu tautiniai delegatai buvo paskirti ordinarais savai tremtinių tautybei⁴⁴. 1950 metais Delegatūra buvo perorganizuota į mažesnės apimties pastoracinę įstaigą, pavadintą Lietuvių Sielovada⁴⁵. Kaip vienintelė išeivių sielovados Vakaruose atstovė, Delegatūra gyvavo iki 1965 m. Popiežius Paulius VI, išgirdęs užsienio lietuvių prašymus, 1964 m. gruodžio 28 d. Europos lietuvių išeivių vyskupu paskyrė Praną Brazį MIC⁴⁶, kuris Vakarų Vokietijoje, Bad Wörrishofene, įkūrė Vakarų Europos lietuvių sielovados centrą⁴⁷. Remiantis periodika aiškėja, kad išeivių vyskupas vykdė pastoracinę programą, kuri buvo susijusi su lietuvių kolonijų Europoje lankymu. Ganytojas būrė apie save užsienio kunigus lietuviams, rūpinosi katekizmo, liturgijos tekstų tobulinimu bei leidimu, tokiu būdu siekdamas lietuviams perteikti Vatikano II Susirinkimo dvasią⁴⁸. Po vysk. P. Brazio MIC mirties 1969 m., popiežius Jonas Paulius II nominavo prelatą Antaną Deksnį vyskupu ir paskyrė rūpintis Europos lietuvių katalikų sielovada⁴⁹. Vyskupo be vyskupijos veikloje buvo numatytos trys kryptys: žurnalo „Krivulė“ leidimas, bendradarbiavimas su Augsburgio vyskupija ir tikinčiųjų vizitavimas, Sakramentų teikimas⁵⁰. Jis dvasiškai globojo lietuves vienuoles Prancūzijoje ir Šveicarijoje bei ypatingai prisidėjo prie diplomatinį santykių su vietos vyskupais išlaikymo užtikrinant geresnes galimybes lietuvių kolonijoms.⁵¹ Vyskupas A. Deksnys išitraukė į Lietuvos laisvės kovotojų gretas, aktyviai dalyvavimo Vatikano radijo laidose. Apibendrinant galima teigti, jog Vakarų Europos lietuvių sielovados institucija buvo personalinė vyskupija (vyskupija ribojasi ne teritorija, o asmenimis), apimanti visus Europoje esančius lietuvius katalikus⁵². Šią instituciją, remiantis *Instructio de pastoralis migratorum cura* 5 skyriumi, sudaro paskirų vietovių kapelionai su tikinčiųjų bendrija. Tose valstybėse, kur yra keletas tautinių parapijų ar misijų, jiems paskiriamas delegatas.

1970 metais lietuvių sielovada užsiėmė Anglijos-Škotijos (kun. Steponas Matulis), Italijos (prel. Vincas Mincevičius), Vokietijos (prel. Jonas Aviža) kraštų delegatai, kuriems vadovavo vysk. A. Deksnys⁵³. JAV ir Kanadoje vyravo tautinių lietuvių parapijų struktūra, kurių koordinavimu rūpinosi Kunigų Vienybė. Pietų Amerikoje ryškios bendros sielovadinės struktūros nebuvo, nes sielovada buvo patikėta pašvęstojo gyvenimo atstovams, kurie pagal galimybes kūrė parapijas arba misijas lietuvių migrantų tarpe⁵⁴.

3. Migrantų sielovados organizavimu rūpinasi:

a) Dvasininkai. Užsienio lietuvių sielovada dažnai priklausydavo nuo į lietuvių parapiją ar misiją paskirto kunigo sielovadinio darbo, todėl kunigų skyrimai buvo vienas iš svarbiausių pastoracinių rūpesčių, atitekusių išėivių vyskupams ar laisvajame pasaulyje buvusios lietuvių šv. Kazimiero kolegijos vadovams. Septintajame dešimtmetyje kolegijos rektoriui Ladui Tulabai bendradarbiaujant su vysk. Brizgiu ir vietos Ordinariais teko rūpintis daugelio lietuvių kunigų inkardinavimu įvairiose Pietų ir Šiaurės Amerikos vyskupijose esančiose lietuvių parapijose⁵⁵. Itin svarbus buvo išėivių vyskupo sielovados organizavimo darbas. Remiantis periodika aiškėja, kad išėivių vysk. Pr. Brazys MIC vykdė tam tikrą pastoracinę programą, kuri buvo susijusi su lietuvių kolonijų, esančių Europoje, lankymu. Aplankydamas lietuvius vyskupas praleisdavo savaitgalį su tokia programa: šeštadienio vakarą – vyskupo konferencija ir Atgailos sakramentas, sekmadienio rytą – Mišios ir dalyvių pietūs⁵⁶.

b) Pasauliečiai. Be lietuviškų parapijų ir kunigų tarnystės sielovadinis darbas atiteko ir įvairioms religinėms organizacijoms. Viena iš tokių – Lietuvių Katalikų Religinė Šalpa (toliau – LKRŠ). LKRŠ kaip organizacija buvo įregistruota 1961 m. Ji ėmėsi aprūpinti Lietuvos bažnyčias medžiagomis, reikalingomis liturginiams drabužiams, vienuolius ir vienuoles – vaistais, tremtinius – religine spauda ir reikmenimis, taip pat rėmė Vatikano radijo laidas lietuvių kalba⁵⁷. Nors vienas iš esminių tikslų LKRŠ įkūrimu buvo informuoti pasaulį apie okupuotos Lietuvos tikinčiųjų vargus, ji atliko svarbų vaidmenį sielovados srityje savo parama sudarant galimybes išėivijos sielovadinei veiklai vykti, t. y. prisidėdama prie jaunimo, vaikų stovyklų įgyvendinimo, naujų parapijos namų statymo ar įrengimo ir pan. Įvairių katalikišką veiklą plėtojo į apaštalavimo darbą įsitraukę pasauliečiai. Tokių organizacijų kaip Moterų Sąjunga, Lietuvių Katalikų Federacija, „Lietuvos vyčiai“, Skautų bei Ateitininkų veikla turėjo įtakos nuolatiniam tikinčiųjų augimui. Išėivijoje Ateitininkai rūpinosi ne tik jaunimu organizuodami jaunimo stovyklas Dainavoje, rūpestis išliko ir sendraugiais organizuojant nuolatinės studijų savaites su tikslu išlaikyti Ateitininkų šūkį „visa atnaujinti Kristuje“ gyvą ir jų tikėjime bei kasdienybėje⁵⁸. 1969 metais, siekiant geriau įgyvendinti Vatikano II susirinkimo paraginimą į sielovadinę veiklą įsitraukti pasauliečiams, buvo siekiama Lietuvių katalikų federaciją perorganizuoti į Pasauliečių apaštalavimo centrą, kuris apjungtų ne tik įvairias katalikiškas pasauliečių organizacijas, bet ir pasauliečius įvairiose tautinėse parapijose.⁵⁹ Tokia idėja buvo iškelta dėl pasauliečių įsitraukimo stygiaus, kadangi JAV labai aktyviai veikė Amerikos Lietuvių Romos Katalikų Kunigų Vienybė, kuri organizuodavo nuolatinis susirinkimus, aptardavo svarbiausius parapijų sielovados klausimus bei leido žurnalą „Lux Christi“. Tačiau remiantis JAV lietuvių kunigų vienybės seimo protokolu⁶⁰ žymia sielovados kryptimi išliko parapijinė

sielovada labiau rūpinantis dvasininkų pašaukimais ir užtikrinant lietuvių dvasininkų stabilumą parapijose kaip sielovadinės veiklos pagrindą, todėl religinių organizacijų ir bendruomenių veikla buvo suprantama tik kaip pagalbinė ir praturtinanti. Australijos lietuviai katalikai steigė katalikiškai draugijas, kurios vėliau peraugo į organizacijas. Viena iš tokių tapo ir Australijos Lietuvių Katalikų Federacija, kuri 1948 metais buvo įkurta kaip Šv. Kazimiero lietuvių katalikų draugija⁶¹. 1954 metais įkurta Katalikų Federacija siekė sutelkti visus lietuvius katalikus ir kreipti juos kaip pasauliečius įsitraukti į sielovadinį darbą.

c) Pašvęstojo gyvenimo atstovai. Kaip vieną iš ryškiausių pavyzdžių galima paminėti lietuvių vyrų vienuolių įnašą į apaštalavimo darbą išeivijoje JAV ir Kanadoje. Tėvai Marijonai perėmė keleto parapijų išeivijoje pastoraciją, lankėsi su misijomis lietuvių parapijose bei rūpinosi laikraščio „Draugas“ administravimu ir redagavimu. Broliai lietuviai pranciškoniai JAV taip pat globojo keletą parapijų, rūpinosi jų pastoracija bei perėmė žurnalų, tokių kaip „Darbininkas“, „Aidai“ leidybą. Po antrojo pasaulinio karo Vakaruose atsidūrė apie 30 lietuvių jėzuitų, kurie susibūrė į provinciją ir rūpinosi apaštalavimo darbais⁶². Ypatingas jų dėmesys buvo skirtas jaunimo sielovadai – jie veikė jaunimo organizacijose (skautuose, ateitinukuose), vadovavo jaunimo stovykloms, Čikagoje įkūrė jaunimo centrą, globojo lituanistinę mokyklą. Tėvai jėzuitai rūpinosi ir misijomis į kitas lietuvių parapijas Pietų Amerikoje – ypačiai Brazilijoje ir Urugvajuje⁶³. Apibendrinant galima teigti, jog Pietų Amerikos regionų sielovada priklausė nuo vienuolių – brolių marijonų, saleziečių ir jėzuitų veiklos. Esminės sielovados ypatybės priklausė nuo vienuolijos charizmos ir vietos aplinkybių, daugiausia pasireiškė išeivių telkimas bendruomenėn ypatingą dėmesį skiriant parapijai (ar bendruomenei), taip pat švietjiška veikla – pradinės bei šeštadieninės mokyklos, parapijos choras, katalikiška spauda, kalėdojimas, įsijungimas į parapijos maldos grupes. Vienpusiškai įvertinti Pietų Amerikos lietuvių sielovados bruožų ir vienuolių indėlio yra neįmanoma, nes kiekvienos šalies atvejis kitoks.⁶⁴

4. Nuolatinė tikinčių migrantų pastoracija (tautinės parapijos). Nuolatinė tikinčiųjų pastoracija buvo įvairi, sąlygojama kontinento ir konteksto. Pavyzdžiui 1946 metais Europoje buvo oficialiai įkurta Lietuvių Tautinė Delegatūra, nubrėžusi svarbias sielovados sritis, kurios turėjo įtakos ir vėlesnei lietuvių išeivių sielovados raidai. Pagrindinėmis savo kryptimis delegatūra pasirinko: 1) atgaivinti Katalikišką Akciją tremtyje, kurios centru būtų parapijinė bendruomenė; 2) įtraukti pasauliečius į religinį ir konkrečiai pastoracinį darbą; 3) katalikiškumą susieti su tautiškumu, palaikyti lietuviškus papročius, žadinti tautinę savimone; 4) atkurti Bažnyčios ryšį su skautija; 5) religinio ir dorovinio turinio knygų leidimą (vadovavo kun. Stasys Yla), sielovados žurnalo „Auka“ leidimą⁶⁵. JAV nuolatinė tikinčiųjų pastoracija vyko per tautinę parapiją kaip priemonę. W. Wolkovich-Valkavičius savo tyrimu apibrėžė tokius esminius parapijos gyvenimo ir sielovados aspektus: 1) svarbiausias yra sekmadienio Šv. Mišios (kurių dalys arba jos visos turi vykti lietuvių kalba); 2) kiekviena parapija turi turėti savo chorą; 3) liturginių švenčių minėjimai su lietuviškomis tradicijomis – adventinės raratų mišios, kūčių vakarienė, gaudūs verksmai Gavėnios laikotarpiu; 4) Kunigo pastoraciniai vizitai į tikinčiųjų namus – kalėdojimas, nuolatinės išpažintys prieš Šv. Mišias, santuokos sakramento teikimas bendruomeninėse Šv. Mišiose,

laidotuvių apeigų praktikavimas ir malda už mirusius, vaikų ruošimas sakramentams – šeštadienio arba sekmadienio mokyklėlės; 5) savaitiniai parapijos bendruomenių susitikimai (beveik kiekviena parapija turėjo tam tikro šventojo vardu vadinaną grupelę vyrams, susituokusiems, vienišoms moterims, taip pat rožinio bendruomenę, Pranciškonus trenininkus ar kitokią maldos tarnystę). Buvo ir kitų bendruomenių, kurios glaudėsi prie parapijų, pvz. Katalikių moterų draugija, „Lietuvos Vyčiai“ ir pan.⁶⁶

5. Migrantų dienos minėjimas. Jau 1946 metais Delegatūra buvo paskelbusi noveną už Tėvynę, rožančiaus pamaldas skatino aukoti už kenčiančią Lietuvą, ypatingai rūpinosi Šv. Kazimiero kulto vystymu⁶⁷. 1958 metais užsienio lietuviai buvo susitelkę į Šv. Kazimiero 500-ųjų gimimo metų sukakties progos minėjimą, kuris tapo ir užsienyje gyvenančių lietuvių vienybės diena. Pavyzdžiui šia proga Paryžiaus spaudoje buvo paskelbta daug straipsnių apie Šv. Kazimiero ir Lietuvos krikščionybės istoriją, okupaciją, kenčiančią Lietuvos bažnyčią ir Prancūzijos lietuvius⁶⁸.

Taigi remiantis šiais penkiais migrantų sielovados aspektais, kuriuos atskleisti padėjo pateiktas lietuvių išieivių sielovados kontekstas, galima galutinai teigti, kad hipotezė, jog Lietuvių išieivių sielovada, vykdyta „laisvajame pasaulyje“, palaikė ryšius su Šv. Sostu ir tai leido išieivių sielovadą vykdyti pagal Katalikų Bažnyčios numatytas gaires ir keliamus uždavinius, pasitvirtino.

Išvados

Migrantų sielovada yra migrantų ir keliaujančių žmonių pastoracijos dalis, kai pastaroji yra viename lygmenyje su jau įprastomis sielovados kryptimis, kurioms būdingi specifiniai metodai ir rūpestis. Remiantis Apaštaline konstitucija *Exsul Familia Nazarethana*, instrukcija *De Pastoralis Migratorum Cura* ir visuotinio Vatikano II Susirinkimo dokumentais išskirtos esminės Katalikų Bažnyčios migrantų sielovados ypatybės, būdingos laikotarpiui iki 1984 metų: migrantų sielovados struktūrizavimas, migrantų sielovados organizavimas išskirtinai patikėtas dvasininkijai, pasauliečiams ir pašvęstojo gyvenimo atstovams, nuolatinė tikinčiųjų migrantų pastoracija, migrantų dienos minėjimas, migrantų sielovados visuotinumą kriterijaus nebuvimas.

Užsienio lietuvių sielovadoje 1945–1984 metais, aprašius lietuvių išieivių sielovados kontekstą, remiantis penkiomis prieš tai įvardytomis pagrindinėmis migrantų sielovados ypatybėmis, buvo atskleisti jas išpildantys aspektai. Jie apibendrinti pateikti lentelėje (žr. 1 lentelę). Atlikus teorinį tyrimą paaiškėjo, kad užsienio lietuvių sielovadoje nebuvo įgyvendintas migrantų sielovados visuotinumą kriterijaus nebuvimas, t. y. organizuojant pastoracinį darbą su migrantais sielovados būdai ir formos buvo pritaikyti prie konkrečių aplinkybių dėl skirtingų kontekstų ir skirtingų emigracijos istorinių patirčių. Tuo tarpu kitos ypatybės užsienio lietuvių sielovadoje 1945–1984 metais daugiau ar mažiau įgyvendintos buvo. Dėl šios priežasties galima teigti, kad hipotezė, jog Lietuvių išieivių sielovada, vykdyta „laisvajame pasaulyje“, palaikė ryšius su Šv. Sostu ir tai leido išieivių sielovadą vykdyti pagal Katalikų Bažnyčios numatytas gaires ir keliamus uždavinius, pasitvirtino.

NUORODOS

- ¹ Lietuvos išeivijos specialistai, tyrinėdami įvairias išeivijoje veikiančias bendruomenes, apima jų veiklos sritis, kurios gali „persidengti“ su pastoracinės veiklos sritimis, pavyzdžiui: *Laukaitytė R.* Išeivijos vienuolių ryšiai su Lietuva // *Oikos: Lietuvių migracijos ir diasporos studijos*. 2014. Nr. 1 (17). P. 67–76; *Raškauskas K.* Londono lietuvių katalikų bendruomenė ir marijonai 1931–1946 m. // *Oikos: Lietuvių migracijos ir diasporos studijos*. 2014. Nr. 1 (17). P. 53–66; *Sobeckis D.* Šv. Antano gimnazija Kennenbunkporte: religinis ir tautinis ugdymas // *SOTER*. 2013. Nr. 45 (73). P. 53–67.
- ² Kun. Andrius Šidlauskas tyrinėja marijonų veiklą tiek Lietuvoje, tiek išeivijoje, kun. dr. Saulius Bytautas – vienuolių pranciškonų veiklą.
- ³ *Baggio F., Pettena M.* Caring for Migrants: a Collection of Church Documents on the Pastoral Care of Migrants. Strathfield: St. Pauls Publications. 2009.
- ⁴ *Battistela G.* Migrazioni – Dizionario socio-pastorale. Sao Paolo Edizioni. 2010.
- ⁵ Pavyzdžiui: *Onnonny G.* Pastoral Care of Eastern Catholic Faithful Resideing Outside Their Historical Territory With Particular Reference to the United States and Canada. Daktaro disertacija. Canada: St. Paul University. 2004; *Campese G., Groody D. G.* A Promised Land, A Perilous Journey: Theological Perspectives on Migration. Notre Dame Press. 2008.
- ⁶ Tokių kaip F. Baggio, D. Senior.
- ⁷ Tokiomis kaip: *Eidintas A.* Lietuvių kolumbai: lietuvių emigracijos istorijos apybraiža. Vilnius: Mintis. 1993; *Dapkutė D., Celešiuūtė I., Jovaišienė D., Kuzmickaitė D. K., Saldukas L., Ūsaitė K.* Lietuviai pasaulyje: tautinio identiteto išsaugojimas emigracijoje. Kolektyvinė monografija. Klaipėda. 2012; *Wolkovich-Valkavičius W.* Lithuanian Religious Life in America. Vol. 1, 2, 3. Norwood. 1996.
- ⁸ Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Alma littera. 2013. P. 221.
- ⁹ *Eidintas A.* Lietuvių kolumbai: lietuvių emigracijos istorijos apybraiža. Vilnius: Mintis. 1993. P. 5.
- ¹⁰ *Bartkienė K.* XX a. antrosios pusės lietuvių išeivijos rašytojų memuarai: žanrų raida. Daktaro disertacija. Vytauto Didžiojo universitetas. 2010. P. 9.
- ¹¹ *Mills L. O.* Pastoral Care (History, Traditions, and Definitions) // Ed. Hunter R. J. Nashville: Dictionary of Pastoral Care and Counseling. Nashville: Abingdon Press. 2005. P. 837. Sielovados veiklos centre yra asmuo, tačiau termino nederėtų painioti su dvasiniu konsultavimu ar pastoracine psichologija, šie terminai turėtų būti labiau suprantami kaip sielovados elementai, o ne kaip sinonimai.
- ¹² *Mills L. O.* Ten pat.
- ¹³ Introduction: An Immigrant Church. Then and Now. Welcoming the Stranger Among Us: Unity in Diversity. United States Catholic Conference. 2000 11 05 // <http://www.usccb.org/issues-and-action/cultural-diversity/pastoral-care-of-migrants-refugees-and-travelers/resources/welcoming-the-stranger-among-us-unity-in-diversity.cfm#church>. Žiūrėta 2016 05 03.
- ¹⁴ Tokiomis kaip palytvyių asmenų, senelių, jaunimo, išsiskyrusių šeimų, benamių sielovada ir t. t.
- ¹⁵ Migrantų ir keliaujančių žmonių pastoracijos kryptis yra pastoracinės teologijos sudedamoji dalis. Migrantų ir keliaujančių žmonių pastoracija kaip sielovados kryptis buvo oficialiai patvirtinta popiežiaus Pauliaus VI 1970 m. kovo 19 d. (palyginti *Paulus PP VI.* Apostolicae Caritatis. Litterae Apostolicae Motu Proprio Datae // http://w2.vatican.va/content/paul-vi/la/motu_proprio/documents/hf_p-vi_motu_proprio_19700319_apostolicae-caritatis.html. Žiūrėta 2016 05 03). Migrantų ir keliaujančių žmonių pastoracija yra dalijama į šias sritis-rūpesčio zonas: pabėgėlių ir politinių pabėgėlių, migrantų (emigrantų ir imigrantų), turistų ir piligrimų, tarptautinių mainų studentų, jūreivių, oro uosto darbuotojų, klajoklių, cirko darbuotojų, kelio naudotojų sielovada. Rūpesčio zonos išskirtos remiantis Popiežiškiosios migrantų ir keleivių sielovados tarybos internetiniame puslapyje pateiktais duomenimis (www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/migrants/index.htm. Žiūrėta 2016 05 03).
- ¹⁶ Plačiau žr. *Vitkuvienė I.* Lietuvių išeivių katalikų vyskupo Pauliaus Antano Baltakio OFM pastoracinės veiklos modelis. Magistro darbas. Vytauto Didžiojo universitetas. 2016. P. 10.
- ¹⁷ *Senior D.* Beloved Aliens and Exiles New Testament Perspectives on Migration // *A Promised Land, a Perilous Journey*. Notre Dame Press. 2008. P. 22.

- ¹⁸ Žr. *Baggio F.* Theology of Migration // Exodus Series: A Resource Guide For the Migrant Ministry in Asia. Scalabrini Migration Service. 2005. P. 11.
- ¹⁹ Plačiau žr. *Vitkuvienė I.* Lietuvių išėivių katalikų vyskupo Pauliaus Antano Baltakio OFM pastoračinės veiklos modelis. Magistro darbas. Vytauto Didžiojo universitetas. P. 12–13.
- ²⁰ Plačiau žr. *Vitkuvienė I.* Ten pat. P. 14–15; *Pius PP XII.* Exsul Familia. Constitutio apostolica de spirituali emigrantium cura // http://w2.vatican.va/content/pius-xii/la/apost_constitutions/documents/hf_p-xii_apc_19520801_exsul-familia.html. Žiūrėta 2016 05 03.
- ²¹ Plačiau žr. *Vitkuvienė I.* Ten pat. P. 15–16.
- ²² Žr. *Paulus PP VI.* Pastoralis migratorum cura. Novae normae de pastorali migratorum cura statuuntur. Litterae Apostolicae Motu Proprio datae // http://w2.vatican.va/content/paul-vi/la/motu_proprio/documents/hf_p-vi_motu-proprio_19690815_pastoralis-migratorum-cura.html. Žiūrėta 2016 05 03. Sacred Congregation of Bishops. Instruction De pastorali migratorum cura. On the Pastoral Care of People who Migrate. 1969 08 22 // <http://www.acmro.catholic.org.au/about/church-documents-on-migration/the-teaching-of-the-universal-church/other-vatican-documents/409-instruction-de-pastoralis-migratorum-cura/file>. Žiūrėta 2016 07 14. 4.
- ²³ Sacred Congregation of Bishops. Ten pat. 5.
- ²⁴ Ten pat. 9.
- ²⁵ Ten pat. 10–11.
- ²⁶ Ten pat. 11–12.
- ²⁷ Ten pat. 12, 15.
- ²⁸ Plačiau žr. *Vitkuvienė I.* Lietuvių išėivių katalikų vyskupo Pauliaus Antano Baltakio OFM pastoračinės veiklos modelis. Magistro darbas. Vytauto Didžiojo Universitetas. P. 16–22.
- ²⁹ *Vitkuvienė I.* Ten pat.
- ³⁰ Daugiau žr. *Apostolicam Actuositatem*: dekretas dėl pasauliečių apaštalavimo // Vatikano II susirinkimo nutarimai. Vilnius: Aidai. 2001. 10.
- ³¹ Uždaviniai išryškinti pasirėmus Sacred Congregation of Bishops. Instruction De pastorali migratorum cura. On the Pastoral Care of People who Migrate. 1969 08 22 // <http://www.acmro.catholic.org.au/about/church-documents-on-migration/the-teaching-of-the-universal-church/other-vatican-documents/409-instruction-de-pastoralis-migratorum-cura/file>. Žiūrėta 2016 07 14. 56–61.
- ³² Ten pat. P. 52–55.
- ³³ Pvz., penktasis konstitucijos *Exsul Familia* skyrius yra paskirtas Apaštalinės kunigų kolegijos, t. y. darbui su italų migrantais, įkūrimui (*Pius PP XII.* Exsul Familia. Constitutio apostolica de spirituali emigrantium cura // http://w2.vatican.va/content/pius-xii/la/apost_constitutions/documents/hf_p-xii_apc_19520801_exsul-familia.html. Žiūrėta 2016 05 03. P. 51–58).
- ³⁴ Žr. Pastoračinė konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje *Gaudium et Spes* // Vatikano II susirinkimo nutarimai. Vilnius: Aidai. 2001. 84.
- ³⁵ *Gaudium et Spes*. Ten pat.
- ³⁶ *Jonas Paulius II.* Laborem Exercens. Enciklika apie žmogaus darbą // <http://www.lcn.lt/b-dokumentai/enciklikos/laborem-exercens.html>. Žiūrėta 2016 05 03. 22.
- ³⁷ *Giovanni Paolo II.* Messaggio in occasione della celebrazione della „Giornata Mondiale del Migrante“. 1993–1994 // http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/migration/documents/hf_jp-ii_mes_19930806_world-migration-day-93-94.html. Žiūrėta 2016 05 03. 6.
- ³⁸ *Pauliaus VI.* Apaštalinis laiškas Motu Proprio *Pastoralis migratorum cura*. 1969 08 15 // *Baggio F., Pettena M.* Caring for Migrants: a Collection of Church Documents on the Pastoral Care of Migrants. Strathfield: St. Pauls Publications. 2009. 334.
- ³⁹ *Dapkutė D., Celešiūtė I., Jovaišienė D., Kuzmickaitė D. K., Saldukas L., Ūsaitė K.* Lietuviai pasaulyje: tautinio identiteto išsaugojimas emigracijoje. Kolektyvinė monografija. Klaipėda. 2012. P. 31.
- ⁴⁰ *Raugas B.* JAV LB Trys dešimtmečiai. Brooklyn. 1982. P. 370.

- 41 *Slavėnas J.* Australijos lietuvių katalikų federacijai 20 metų // *Aidai*. 1976. Nr. 2 // http://www.aidai.eu/index.php?view=article&catid=150%3A197602&id=1718%3Aami&option=com_content&Itemid=169. Žiūrėta 2016 05 03.
- 42 Amerikos Balso archyvai: kaip lietuvių sielovada rūpinosi vysk. A. Deksnys (Lietuvos centrinio valstybės archyvo medžiaga // <http://www.voruta.lt/amerikos-bal-so-archyvai-kaip-lietuviu-sielo-vada-rupinosi-vyskupas-a-deksnys/>. Žiūrėta 2016 07 15).
- 43 *Gudonis. J.* Vatikano tautinės delegatūros vaidmuo // *Aidai*. 1949. Nr. 26. P. 237–238.
- 44 *Gudonis. J.* Ten pat. P. 237–238.
- 45 *Butkus P.* Tautų šventovėse. Sidnėjus. Australija. 1970. P. 160.
- 46 Vysk. Brazys P. MIC // Lietuvių katalikų mokslo akademija. Metraštinis IV / Red. Liuimias A. S. J. Roma. 1968. P. 519 // <http://www.prodeoetpatria.lt/files/pdf-straipsniai/metr-IV/J.%20Duoba,%20M.%20I.%20C.%20-%20Vysk.%20Pranas%20Brazys,%20MIC.pdf>. Žiūrėta 2015 12 04.
- 47 *Bartusevičius V.* Vokietijos lietuvių bendruomenė nuo 1951 m. // <http://vlbe.org/vlb/istorija/nuo-1951/>. Žiūrėta 2016 05 03.
- 48 *Bartusevičius V.* Ten pat.
- 49 Dvasininkų nekrologai // *Bažnyčios žinios*. 1999 // <http://www.baznycioszinios.lt/old/bz9909/909b110.html>. Žiūrėta 2015 05 03.
- 50 *Akstiniienė A.* Caritas numquam excidit. Vilnius. 1991. P. 48.
- 51 *Akstiniienė A.* Ten pat. P. 49.
- 52 Vakarų Europos sielovados taryba // *Krivulė*. 1970. Nr. 1. P. 12.
- 53 Vakarų Europos sielovados taryba. Ten pat.
- 54 Žr. *Vitkuvienė I.* Lietuvių išeivių katalikų vyskupo Pauliaus Antano Baltakio OFM pastoracinės veiklos modelis. Magistro darbas. Vytauto Didžiojo universitetas. P. 40–43.
- 55 Pagal *Tulaba L.* Romos Popiežiškoji Šv. Kazimiero lietuvių kolegija (1948–1998). Vilnius: Lietuvos katalikų mokslo akademija. 1998. P. 247.
- 56 Remiantis straipsniu „Minimi Europos Lietuvių vyskupo Prano Brazio jubiliejiniai metai“ // *Bernardinai*.lt. 2015 02 13 // <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2015-02-13-minimi-europos-lietuviu-vyskupo-prano-brazio-jubiliejiniai-metai/127469>. Žiūrėta 2016 05 04.
- 57 Lietuvių katalikų religinė šalpa // *Laiškai lietuviams*. 1986. Nr. 11. Vol. 37 // <http://laiskailietuviams.lt/index.php/1986m-11-gruodis/6386-lietuviu-kataliku-religine-salpa>. Žiūrėta 2016 05 03.
- 58 *Wolkovich – Valkavičius W.* Lithuanian Religious Life in America. Norwood. Vol. 3. 1991. P. 213.
- 59 *Yla S.* Pasauliečių apaštalavimo centras // *Lux Christi*. Nr. 4 (69). 1969. P. 15–17.
- 60 JAV lietuvių katalikų kunigų vienybės seimo protokolas buvo išspausdintas 1972 metų *Lux Christi* Nr. 3 (65), P. 21–29.
- 61 *Slavėnas J.* Australijos lietuvių katalikų federacijai 20 metų // *Aidai*. Nr. 2. 1976 // http://www.aidai.eu/index.php?view=article&catid=150%3A197602&id=1718%3Aami&option=com_content&Itemid=169. Žiūrėta 2016 05 03.
- 62 *Kučas A.* Amerikos lietuvių istorija. Boston. 1971. P. 496.
- 63 *Bružikas J.* Urugvajaus lietuvių kolonija // *Laiškai lietuviams*. Nr. 4. Vol. 6. 1955 // <http://laiskailietuviams.lt/index.php/1955m-4-balandis/746-urugvajaus-lietuviu-kolonija>. Žiūrėta 2016 05 03.
- 64 Žr. *Vitkuvienė I.* Lietuvių išeivių katalikų vyskupo Pauliaus Antano Baltakio OFM pastoracinės veiklos modelis. Magistro darbas. Vytauto Didžiojo universitetas. P. 45.
- 65 *Gudonis J.* Vatikano tautinės delegatūros vaidmuo // *Aidai*. 1949. Nr. 26. P. 237–238.
- 66 *Wolkovich – Valkavičius W.* Lithuanian Religious Life in America. Vol. 1. Norwood. 1991. P. 28–37.
- 67 *Gudonis J.* Vatikano tautinės delegatūros vaidmuo // *Aidai*. 1949. Nr. 26. P. 237–238.
- 68 *Maknavičius L.* Prancūzijos lietuvių bendruomenės istorinė apžvalga // Prancūzijos lietuvių bendruomenė: istorija ir dabartis / Sud. Saldukas L. Vilnius: Versus aureus. 2009. P. 19.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. *Akstininė A.* Caritas numquam excidit. Vilnius. 1991.
2. Amerikos Balso archyvai: kaip lietuvių sielovada rūpinosi vysk. A. Deksnys // Lietuvos centrinio valstybės archyvo medžiaga // <http://www.voruta.lt/amerikos-balso-archyvai-kaip-lietuviu-sielovada-rupinosi-vyskupas-a-deksnys/>. Žiūrėta 2016 07 15.
3. *Baggio F., Pettena M.* Caring for Migrants: a Collection of Church Documents on the Pastoral Care of Migrants. Strathfield: St. Pauls Publications. 2009.
4. *Baggio F.* Theology of Migration // Exodus Series: A Resource Guide for the Migrant Ministry in Asia. Scalabrini Migration Service. 2005.
5. *Bartkienė K.* XX a. antrosios pusės lietuvių išėivijos rašytojų memuarai: žanrų raida. Daktaro disertacija. Vytauto Didžiojo universitetas. 2010.
6. *Bartusevičius V.* Vokietijos lietuvių bendruomenė nuo 1951 m. // <http://vlbe.org/vlb/istorija/nuo-1951/>. Žiūrėta 2016 05 03.
7. Biblija arba Šventasis Raštas. Ekumeninis leidimas. Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija. 2000.
8. *Bružikas J.* Urugvajaus lietuvių kolonija // Laiškai lietuviams. Nr. 4. Vol. 6. 1955 // <http://laiskai-lietuviams.lt/index.php/1955m-4-balandis/746-urugvajaus-lietuviu-kolonija>. Žiūrėta 2016 05 03.
9. *Butkus P.* Tautų šventovėse. Sidnėjus. Australija. 1970.
10. *Dapkutė D., Celešiūtė I., Jovaišienė D., Kuzmickaitė D. K., Saldukas L., Ūsaitė K.* Lietuviai pasaulyje: tautinio identiteto išsaugojimas emigracijoje. Kolektyvinė monografija. Klaipėda. 2012.
11. Dvasininkų nekrologai // Bažnyčios žinios. 1999 // <http://www.baznycioszinios.lt/old/bz9909/909b110.html>. Žiūrėta 2015 05 03.
12. *Eidintas A.* Lietuvių kolumbai: lietuvių emigracijos istorijos apybraiža. Vilnius: Mintis. 1993.
13. *Gudonis J.* Vatikano tautinės delegatūros vaidmuo // Aidai. 1949. Nr. 26. P. 237–238.
14. *Mills L. O.* Pastoral Care (History, Traditions, and Definitions) // Dictionary of Pastoral Care and Counseling. Ed. Hunter R. J. Nashville: Abingdon Press. 2005.
15. Introduction. Welcoming the Stranger Among Us: Unity in Diversity // United States Catholic Conference. 2000 11 05 // <http://www.usccb.org/issues-and-action/cultural-diversity/pastoral-care-of-migrants-refugees-and-travelers/resources/welcoming-the-stranger-among-us-unity-in-diversity.cfm#church>. Žiūrėta 2016 05 03.
16. *Yla S.* Pasauliečių apaštalavimo centras // Lux Christi. Nr. 4 (69). 1969. P. 15–17.
17. *Jonas Paulius II.* Enciklika apie žmogaus darbą *Laborem Exercens*. 1981 09 03 // http://www.lcn.lt/b_dokumentai/enciklikos/laborem-exercens.html. Žiūrėta 2016 05 03.
18. *Jonas Paulius II.* Žinia Pasaulinės migrantų ir pabėgėlių dienos proga 1993 m. // http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/migration/documents/hf_jp-ii_mes_19930806_world-migration-day-93-94.html. Žiūrėta 2016 05 03.
19. *Kučas A.* Amerikos lietuvių istorija. Boston. 1971.
20. Lietuvių katalikų religinė šalpa // Laiškai Lietuviams. 1986. Nr. 11. Vol. 37 // <http://laiskailietuviams.lt/index.php/1986m-11-gruodis/6386-lietuviu-kataliku-religine-salpa>. Žiūrėta 2016 05 03.
21. *Maknavičius L.* Prancūzijos lietuvių bendruomenės istorinė apžvalga // Prancūzijos lietuvių bendruomenė: istorija ir dabartis. Sudarė Saldukas L. Vilnius: Versus aureus. 2009.
22. Minimi Europos Lietuvių vyskupo Prano Brazilio jubiliejiniai metai // Bernardinai.lt. 2015 02 13 // <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2015-02-13-minimi-europos-lietuviu-vyskupo-prano-brazilio-jubiliejiniai-metai/127469>. Žiūrėta 2016 05 04.
23. *Paulius VI.* Motu proprio *Apostolicae Caritatis* // http://w2.vatican.va/content/paul-vi/la/motu-proprio/documents/hf_p-vi_motu-proprio_19700319_apostolicae-caritatis.html. Žiūrėta 2016 05 03.
24. *Pijus XII.* Apaštalinė konstitucija *Exsul Familia Nazarethana* // http://w2.vatican.va/content/pius-xii/la/apost_constitutions/documents/hf_p-xii_apc_19520801_exsul-familia.html. Žiūrėta 2016 05 03.
25. *Raugas B.* JAV LB Trys dešimtmečiai. Brooklyn. 1982.

26. *Senior D.* Beloved Aliens and Exiles New Testament Perspectives on Migration // *A Promised Land, a Perilous Journey*. Notre Dame Press. Notre Dame, IN. 2008.
27. *Slavėnas J.* Australijos lietuvių katalikų federacijai 20 metų // *Aidai*. Nr. 2. 1976 // http://www.aidai.eu/index.php?view=article&catid=150%3A197602&id=1718%3Aami&option=com_content&Itemid=169. Žiūrėta 2016 05 03.
28. Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Alma littera. 2013.
29. *Tulaba L.* Romos Popiežiškoji Šv. Kazimiero lietuvių kolegija (1948–1998). Vilnius: Lietuvos katalikų mokslo akademija. 1998.
30. Vakarų Europos sielovados taryba // *Krivulė*. 1970. Nr. 1. P. 12.
31. Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius: Aidai. 2001.
32. *Vitkuvienė I.* Lietuvių išeiivių katalikų vyskupo Pauliaus Antano Baltakio OFM pastoracinės veiklos modelis. Magistro darbas. Vytauto Didžiojo universitetas. 2016.
33. Vysk. Pranas Brazys MIC // *Lietuvių katalikų mokslo akademija. Metraštinis IV / Red. Liuimias A. S. J.* Roma. 1968. P. 519 // <http://www.prodeoetpatria.lt/files/pdf-straipsniai/metr-IV/J.%20Duoba,%20M.%20I.%20C.%20-%20Vysk.%20Pranas%20Brazys,%20MIC.pdf>. Žiūrėta 2015 12 04.
34. Vyskupų kongregacija. Instrukcija *De pastoralis migratorum cura*. 1969 08 22 // http://w2.vatican.va/content/paul-vi/la/motu_proprio/documents/hf_p-vi_motu-proprio_19690815_pastoralis-migratorum-cura.html. Žiūrėta 2016 05 03.
35. *Wolkovich – Valkavičius W.* Lithuanian Religious Life in America. Vol. 1. Vol. 3. Norwood. 1991.
36. Pastoracinė konstitucija apie Bažnyčių šiuolaikiniame pasaulyje *Gaudium et Spes* // Vatikano II susirinkimo nutarimai. Vilnius: Aidai. 2001.
37. Sacred Congregation of Bishops. Instruction *De pastoralis migratorum cura*. On the Pastoral Care of People who Migrate. 1969 08 22 // <http://www.acmro.catholic.org.au/about/church-documents-on-migration/the-teaching-of-the-universal-church/other-vatican-documents/409-instruction-de-pastoralis-migratorum-cura/file>. Žiūrėta 2016 07 14.
38. JAV lietuvių katalikų kunigų vienybės seimo protokolai // *Lux Christi*. Nr. 3 (65). 1972. P. 21–29.
39. *Apostolicam Actuositatem*: dekretas dėl pasauliečių apaštalavimo // Vatikano II susirinkimo nutarimai. Vilnius: Aidai. 2001.

Gauta: 2016 09 02

Parengta spaudai: 2016 10 06

Indrė VITKUVIENĖ, Aušra VASILIAUSKAITĖ

ESSENTIAL COMPONENTS AND THEIR IMPLEMENTATION IN PASTORAL CARE OF LITHUANIAN CATHOLICS IN EMIGRATION IN 1945–1984

S u m m a r y

After the World War II there were thousands of migrants – refugees who had left their native lands and homes to escape from the Soviet oppression and regime to settle in the West and to form their national communities there. Great quantities of Lithuanians were among those who emigrated to the West. They were extremely abundant in number. While in the West, Lithuanians would gather into national communities, in Canada and Australia they joined the already existing communities to make the number of Lithuanian emigrants even greater. As a matter of fact, the Holy See reacted immediately to the situation by issuing an Apostolic Constitution “EXUL FAMILIA NAZARETHAN” in 1952 which became the background document for pastoral care to be appropriately implemented for the migrants.

The hypothesis of the work is the following: the absence of “political restriction”, as it was in the “free world”, allowed Lithuanian emigrants to carry out all the components of pastoral care according to the regulations set by the Catholic Church. Part one of the article investigates / analyses the essential (substantial) docu-

ments of the Catholic Church, such as: “EXUL FAMILIA NAZARETHANA”, the instruction “DE PASTORALI MIGRATORUM CURA” and the documents of the SECOND VATICAN COUNCIL according to which the following migrants’ pastoral care components have been defined. They are: STRUCTURALIZATION (e. g. organization of migrants’ pastoral care - confined exceptionally to clergymen (ministers of religion), laymen, and the representatives of the consecrated / sanctified life of constant pastoral care of the believers / church-goers), the celebration / commemoration of the MIGRANTS’ DAY, the absence of the UNIVERSAL / GENERAL criterion (in the migrants’ pastoral care).

The context of the pastoral care for Lithuanian migrants in 1945–1984, based on the earlier defined components, is presented in the second part of the work, and thus, the fulfilment of pastoral care of Lithuanian migrants according to the set criterion is disclosed. It became clear after the analysis of theoretical material that the criterion of UNIVERSALITY as a feature component of pastoral care for Lithuanian migrants was absent (missing). In other words, keeping in mind the importance of the application of correct / right ways and forms to the people in specific places and circumstances, while considering different contexts as well as historical experiences of emigrants, should have taken place. It is necessary to admit in this connection that other features of the components were more or less adequate to pastoral care in relation to the Lithuanians residing in foreign countries in 1945–1984.

RAKTINIAI ŽODŽIAI: migrantų sielovada, migrantų sielovados kriterijai, lietuvių išėivių sielovada, išėivija 1945–1984 metais.

KEY WORDS: pastoral care of migrants, pastoral care of Lithuanian migrants, emigration in 1945–1984.

Indrė VITKUVIENĖ – Vytauto Didžiojo universiteto teologijos licenciatė. Tel. +37063768073. El. paštas vitkuviene@yahoo.com.

Indrė VITKUVIENĖ – Faculty of Catholic Theology, Vytautas Magnus University. Cell phone: +37063768073. E-mail: vitkuviene@yahoo.com.

Aušra VASILIAUSKAITĖ (s. Gabrielė OSB) – humanitarinių mokslų (teologijos) daktarė, Vytauto Didžiojo universiteto Katalikų teologijos fakulteto lektorė. Moksliniai interesai: monasticizmo istorija, postmodernizmo sielovada, monastinio dvasingumo istorija, bioetika, lytiškumo etika, natūralus šeimos planavimas (vaisingumo pažinimas). Kauno seserų benediktinių vienuolynas, Benediktinių g. 10, 44261 Kaunas. Tel. +370 686 92 646. El. paštas sesegabriele@gmail.com.

Aušra VASILIAUSKAITĖ (Sr. Gabrielė OSB) – a PhD in humanities (theology), lector at the Faculty of Catholic Theology at Vytautas Magnus University. Scientific interests: history of monasticism, pastoral care of postmodernist era, history of the monastic spirituality, bioethics, sexual ethics, NFP (fertility awareness). The Convent of Benedictine Sisters in Kaunas, Benediktinių St. 10, 44261 Kaunas. Cell phone: +370 686 92 646. E-mail: sesegabriele@gmail.com.